Гордійчук Ярослав Андрійович, аспірант другого року навчання, кафедра педагогіки та менеджменту освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка Кам'янець-Подільський, Україна, https://orcid.org/0009-0008-2241-2897

Hordiichuk Yaroslav, postgraduate student of the second year of study, Department of Pedagogy and Education Management, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, https://orcid.org/0009-0008-2241-2897

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ ТА КОРОЛІВСТВА БЕЛЬГІЇ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

VALUE ORIENTATIONS OF STUDENT YOUTH IN UKRAINE AND THE KINGDOM OF BELGIUM: A COMPARATIVE ANALYSIS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS

Анотація

У статті здійснено теоретичний аналіз соціально-демографічних особливостей молоді України та Королівства Бельгії в умовах сучасних суспільних трансформацій. Обґрунтовано актуальність дослідження молоді як важливої соціально-демографічної групи, яка виступає активним учасником розвитку суспільства та відображає зміни у системі соціальних відносин, освітніх пріоритетів і ціннісних орієнтацій. Зазначено, що в умовах глобалізації, євроінтеграційних процесів, соціально-економічних викликів та динамічних змін особливого значення набуває порівняльне вивчення становища молодого покоління у різних країнах.

Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу соціально-демографічних характеристик молоді України та Королівства Бельгії, визначення спільних тенденцій та специфічних особливостей розвитку молодого покоління у різних соціокультурних умовах.

У процесі дослідження проаналізовано особливості формування життєвих стратегій, освітніх орієнтирів, соціальної активності та ціннісних пріоритетів молоді двох країн. Визначено, що українська молодь функціонує в умовах складних соціальних викликів, пов'язаних із наслідками воєнного стану, міграційними процесами, трансформацією освітнього середовища та необхідністю адаптації до нових суспільних реалій. Водночас молодь України демонструє високий рівень громадянської активності, відповідальності, прагнення до освіти, професійного розвитку та участі у волонтерській діяльності.

Охарактеризовано особливості розвитку молоді Королівства Бельгії, для якої характерними є мультикультурність освітнього середовища, академічна мобільність, соціальна інтеграція, орієнтація на особистісну автономію, професійну самореалізацію та баланс між професійною діяльністю й особистим життям.

Встановлено, що молодь України та Бельгії має низку спільних ціннісних орієнтацій, серед яких провідне місце займають освіта, саморозвиток, професійне становлення, соціальна відповідальність та прагнення до стабільного майбутнього. Водночас відмінності визначаються особливостями соціально-економічного розвитку держав, рівнем соціального захисту, умовами професійної реалізації та впливом суспільних викликів.

Зроблено висновок, що компаративний аналіз соціально-демографічних характеристик молоді України та Королівства Бельгії сприяє глибшому розумінню процесів формування сучасного молодого покоління та може

бути використаний для вдосконалення молодіжної політики, освітніх стратегій і механізмів соціальної підтримки молоді.

Ключові слова: молодь, студентська молодь, Україна, Королівство Бельгія, соціально-демографічні характеристики, ціннісні орієнтації, освіта, соціальна активність, самореалізація, компаративний аналіз.

Abstract

The article presents a theoretical analysis of the socio-demographic characteristics of young people in Ukraine and the Kingdom of Belgium in the context of modern social transformations. The relevance of studying youth as an important socio-demographic group that actively participates in social development and reflects changes in social relations, educational priorities, and value orientations is substantiated. It is emphasized that under the influence of globalization, European integration processes, socio-economic challenges, and dynamic social changes, comparative studies of the younger generation in different countries are of particular importance.

The purpose of the study is to conduct a comparative analysis of the socio-demographic characteristics of Ukrainian and Belgian youth, to identify common trends and specific features of youth development in different socio-cultural environments.

The research analyzes the formation of life strategies, educational orientations, social activity, and value priorities of young people in both countries. It has been determined that Ukrainian youth develops under complex social challenges caused by martial law, migration processes, transformation of the educational environment, and the need to adapt to new social realities. At the same time, Ukrainian young people demonstrate a high level of civic engagement, responsibility, desire for education, professional growth, and participation in volunteering activities.

The specific features of youth development in the Kingdom of Belgium are characterized, including multicultural educational environment, academic mobility, social integration, orientation towards personal autonomy, professional self-realization, and maintaining a balance between professional activity and personal life.

It has been established that young people in Ukraine and Belgium share a number of common value orientations, among which education, self-development, professional growth, social responsibility, and the desire for a stable future occupy an important place. At the same time, differences are determined by the socio-economic conditions of each country, the level of social protection, opportunities for professional realization, and the influence of social challenges.

It is concluded that the comparative analysis of socio-demographic characteristics of youth in Ukraine and the Kingdom of Belgium contributes to a deeper understanding of the formation of the modern young generation and can be used to improve youth policy, educational strategies, and mechanisms of social support for young people.

Keywords: youth, student youth, Ukraine, Kingdom of Belgium, socio-demographic characteristics, value orientations, education, social activity, self-realization, comparative analysis.

Постановка проблеми. Сучасна молодь виступає одним із ключових чинників суспільного розвитку, соціальних трансформацій та формування майбутнього потенціалу держави. У науковому та суспільному дискурсі існують різні підходи до характеристики молодого покоління, його ціннісних орієнтацій, соціальної активності, освітніх і професійних стратегій. Однак об’єктивне розуміння становища молоді можливе лише на основі комплексного аналізу демографічних, соціальних, освітніх та економічних показників.

Аналіз досліджень. Особливого значення набуває порівняння молодіжного середовища України та країн Європейського Союзу, зокрема Королівства Бельгії, де молодіжна політика ґрунтується на принципах соціальної інтеграції, рівних можливостей, підтримки громадянської активності та професійної самореалізації.

Для України питання розвитку молодіжного потенціалу набуло особливої актуальності в умовах військової агресії, демографічних викликів, посилення міграційних процесів та необхідності збереження людського капіталу. Молодь стала активним учасником громадянських процесів, волонтерського руху, захисту державності та європейського вибору країни.

Королівство Бельгія, як одна із розвинених держав Європейського Союзу, демонструє інший соціально-демографічний контекст розвитку молоді, який характеризується стабільнішою демографічною ситуацією, високим рівнем урбанізації, розвиненою системою освіти та значною увагою держави до інтеграції молодих людей у суспільне життя.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу соціально-демографічних характеристик молоді України та Королівства Бельгії, визначення спільних тенденцій і відмінностей розвитку молодіжного середовища.

Виклад результатів. Королівство Бельгія належить до країн із відносно стабільною демографічною структурою населення. Молодь становить вагому частину бельгійського суспільства і розглядається як важливий ресурс економічного, культурного та інноваційного розвитку країни.

На відміну від України, де протягом останніх десятиліть спостерігається скорочення чисельності молодіжного населення внаслідок зниження народжуваності, міграційних процесів та впливу війни, Бельгія характеризується більш стабільними демографічними показниками.

Особливістю бельгійського суспільства є його полікультурність. Молодіжне середовище формується під впливом різних мовних і культурних спільнот: фламандської, франкомовної та німецькомовної. Значну роль відіграє також молодь міграційного походження, що визначає необхідність розвитку політики соціальної інтеграції та міжкультурного діалогу.

Бельгійська молодь переважно проживає у міських регіонах. Найбільша концентрація молодих людей характерна для великих освітніх та економічних центрів - Брюсселя, Антверпена, Гента, Левена та Льєжа. Це пов'язано з розташуванням провідних університетів, наукових центрів і ширшими можливостями працевлаштування.

Важливим фактором соціального розвитку молоді Бельгії є високий рівень доступності освіти. Значна частина молодих людей продовжує навчання у закладах вищої освіти, а студентська мобільність у межах Європейського Союзу сприяє формуванню європейської ідентичності та міжкультурної компетентності.

Ціннісні орієнтації студентської молоді Королівства Бельгії формуються під впливом особливого соціокультурного середовища, для якого характерні багатомовність, міжкультурна взаємодія, високий рівень академічної мобільності та належність країни до європейського освітнього простору.

Бельгійська студентська молодь розвивається в умовах демократичного суспільства, де важливими є принципи свободи вибору, особистої автономії, відповідальності, толерантності та поваги до культурного різноманіття. Саме тому серед провідних цінностей молодих людей особливе місце посідають самореалізація, якісна освіта, професійний розвиток, соціальна захищеність, особиста свобода та можливість будувати власну життєву траєкторію.

Важливою характеристикою студентської молоді Бельгії є орієнтація на практичну результативність освіти. Для значної частини здобувачів вищої освіти навчання розглядається не лише як процес здобуття знань, а як інструмент майбутньої професійної мобільності, кар'єрного зростання та соціальної самостійності. У цьому контексті особливого значення набувають компетентності, пов'язані з критичним мисленням, комунікацією, командною роботою, цифровою грамотністю та здатністю до навчання впродовж життя [2;4].

Студентська молодь Королівства Бельгії також демонструє високий рівень відкритості до міжнародної співпраці. Участь у програмах академічної мобільності, зокрема Erasmus+, сприяє формуванню європейської ідентичності, міжкультурної компетентності та готовності до навчання й праці в багатокультурному середовищі. Для бельгійських студентів характерним є сприйняття Європи не лише як географічного простору, а як ціннісної спільноти, що ґрунтується на демократії, правах людини, академічній свободі та соціальній відповідальності.

Особливу роль у системі цінностей студентської молоді відіграє баланс між особистим і професійним життям. На відміну від традиційних моделей, у яких професійна успішність часто розглядається як домінантна життєва мета, сучасні бельгійські студенти дедалі більше орієнтуються на гармонійне поєднання кар'єри, особистого розвитку, родинного життя, дозвілля та психологічного добробуту.

Значущою є також екологічна та соціальна чутливість молоді. Для студентів Бельгії важливими залишаються питання сталого розвитку, кліматичної відповідальності, соціальної справедливості, гендерної рівності, інклюзії та недискримінації. Ці цінності активно підтримуються як у державній молодіжній політиці, так і в діяльності університетів, студентських організацій та громадських ініціатив.

Водночас студентська молодь Бельгії стикається з низкою викликів. Серед них - складність професійного самовизначення, конкуренція на ринку праці, потреба у високому рівні цифрових і комунікативних компетентностей, психологічне навантаження, адаптація до багатомовного середовища та інтеграція студентів міграційного походження. Ці чинники впливають на формування життєвих стратегій молодих людей і визначають потребу в ефективній підтримці з боку закладів вищої освіти та державних інституцій.

Таким чином, ціннісні орієнтації студентської молоді Королівства Бельгії мають переважно гуманістичний, демократичний та європейсько орієнтований характер. Вони поєднують прагнення до особистої свободи, професійної самореалізації, соціальної відповідальності, міжкультурної відкритості та якості життя. Саме ці риси визначають бельгійську студентську молодь як активного суб'єкта сучасного європейського суспільства.

Дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Королівства Бельгії є важливим напрямом сучасних соціально-педагогічних досліджень, оскільки саме молоде покоління визначає перспективи розвитку суспільства, характер соціальних змін та формування майбутнього людського потенціалу держави[1;3;5].

Цінності студентської молоді формуються під впливом історичних, культурних, економічних та суспільно-політичних умов. Українська та бельгійська молодь мають багато спільних європейських орієнтирів, однак умови їхнього становлення суттєво відрізняються.

Формування ціннісної системи сучасної української молоді відбувається в умовах глибоких суспільних трансформацій, європейської інтеграції та повномасштабної війни, що значною мірою вплинуло на переосмислення життєвих пріоритетів молодого покоління. На перший план

виходять такі цінності, як свобода, незалежність, безпека, національна ідентичність, відповідальність, підтримка родини та суспільна солідарність.

Українські студенти демонструють високий рівень адаптивності та здатності діяти в умовах невизначеності. Значного поширення серед молоді набули волонтерська діяльність, громадська активність, участь у соціальних ініціативах, підтримка військових та постраждалих від війни. Це свідчить про посилення ролі колективних і суспільно значущих цінностей.

Натомість студентська молодь Королівства Бельгії формується у стабільнішому соціально-економічному середовищі, де основними життєвими орієнтирами є особистісний розвиток, самостійність, професійна реалізація, толерантність, соціальна рівність та якість життя.

Бельгійські студенти більше орієнтовані на побудову індивідуальної освітньої і професійної траєкторії. Важливими складовими їхньої системи цінностей є можливість вибору, баланс між роботою та особистим життям, академічна мобільність і відкритість до культурного різноманіття.

Разом із тим молодь обох країн об’єднують спільні європейські цінності: прагнення до якісної освіти, свободи, професійної самореалізації, соціальної справедливості та можливості впливати на розвиток суспільства [2, с.49].

Порівняльний аналіз свідчить, що ціннісні системи студентської молоді України та Королівства Бельгії розвиваються у спільному європейському напрямі, однак мають різні акценти.

Для української молоді більш характерним є поєднання особистісних прагнень із суспільною відповідальністю, що обумовлено історичними подіями останніх років та необхідністю захисту державності. Для бельгійської молоді домінуючими є цінності особистої автономії, самовираження, соціальної рівності та якості життя [2, с.48].

Водночас молодь обох країн демонструє готовність до розвитку, відкритість до нових знань, підтримку демократичних принципів та прагнення бути активними учасниками сучасного європейського суспільства.

Для визначення особливостей розвитку системи цінностей студентської молоді Королівства Бельгії було здійснено аналіз основних життєвих орієнтацій здобувачів вищої освіти з урахуванням сучасних соціокультурних трансформацій європейського суспільства.

У дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти провідних закладів Королівства Бельгії, зокрема представники фламандської та франкомовної освітніх спільнот. Особлива увага приділялася вивченню системи цінностей студентів в умовах багатомовного, мультикультурного та інтегрованого європейського освітнього простору.

- методика визначення ціннісних орієнтацій М. Рокича (Rokeach Value Survey);
- теорія базових людських цінностей Ш. Шварца (Schwartz Theory of Basic Human Values);
- теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна (Self-Determination Theory).

Використання зазначених методик дозволило визначити не лише провідні життєві цілі студентів, а й мотиваційні чинники їхнього особистісного та професійного розвитку.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що у структурі термінальних цінностей студентської молоді Королівства Бельгії провідне місце займають:

- особиста свобода та можливість самостійного вибору життєвого шляху;
- психологічне благополуччя та якість життя;

- професійна самореалізація;
- соціальні взаємини та підтримка близького оточення;
- стабільність і безпека;
- можливість постійного особистісного розвитку.

Для бельгійських студентів характерним є переважання цінностей автономії та самовираження. Молоді люди прагнуть не лише досягти професійного успіху, але й реалізувати власні інтереси, зберегти баланс між навчанням, роботою та особистим життям.

Відповідно до концепції Ш. Шварца, найбільш вираженими групами цінностей у студентів Королівства Бельгії є:

1. Самостійність (Self-Direction) - прагнення до незалежності мислення, свободи вибору, творчості та прийняття власних рішень.

2. Універсалізм (Universalism) - толерантність, прийняття культурного різноманіття, соціальна справедливість, турбота про навколишнє середовище.

3. Доброзичливість (Benevolence) - підтримка близьких людей, відповідальність у міжособистісних відносинах, емпатія.

4. Досягнення (Achievement) - прагнення до професійного успіху, компетентності та особистісного розвитку.

Менш вираженими є цінності, пов’язані з традиційним соціальним контролем та конформністю, що пояснюється високим рівнем індивідуалізації сучасного європейського суспільства.

Аналіз мотиваційної сфери студентів відповідно до теорії самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна показав значущість трьох базових психологічних потреб:

- автономії - можливості самостійно визначати власний шлях розвитку;

- компетентності - прагнення бути професійно підготовленим та конкурентоспроможним;
- соціальної пов'язаності - потреби у якісних соціальних контактах і належності до спільноти.

Особливістю бельгійських здобувачів вищої освіти є високий рівень внутрішньої мотивації. Навчання розглядається ними не лише як необхідність отримання професії, а як можливість особистісного розвитку, розкриття здібностей і досягнення життєвого благополуччя.

Порівняння отриманих результатів із тенденціями розвитку української студентської молоді дозволяє визначити певні відмінності. Якщо для студентів України в умовах війни особливого значення набувають безпека, незалежність держави, родинна підтримка та громадянська відповідальність, то для бельгійської молоді більш вираженими є автономність, самореалізація та якість життя.

Водночас спільними для молоді обох країн залишаються прагнення до освіти, свободи, професійного розвитку, соціальної справедливості та активної участі у розвитку суспільства.

Отже, система цінностей студентської молоді Королівства Бельгії характеризується домінуванням постматеріальних орієнтирів, спрямованих на самореалізацію, особистісну свободу, толерантність і соціальну відповідальність, що відповідає сучасним тенденціям розвитку європейського освітнього простору.

Сучасні трансформації системи вищої освіти Королівства Бельгії відбуваються в контексті європейських інтеграційних процесів, глобалізації, цифровізації та посилення ролі особистісно орієнтованого підходу в освіті. У цих умовах важливого значення набуває формування системи цінностей здобувачів вищої освіти, яка забезпечує не лише професійну підготовку

майбутніх фахівців, а й розвиток соціально відповідальної, активної та відкритої до міжкультурної взаємодії особистості.

Розроблена модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Королівства Бельгії базується на розумінні цінностей як інтегрованого особистісного утворення, що визначає життєві пріоритети, мотивацію діяльності, характер соціальної взаємодії та професійного становлення здобувача освіти.

Методологічною основою моделі виступають:

- аксіологічний підхід, який визначає освіту як простір засвоєння та розвитку особистісних і суспільних цінностей;
- гуманістичний підхід, спрямований на визнання унікальності особистості студента;
- компетентнісний підхід, що забезпечує формування здатності застосовувати знання та цінності у практичній діяльності;
- міжкультурний підхід, який враховує багатомовність і культурне різноманіття бельгійського суспільства;
- студентоцентрований підхід, що передбачає активну роль здобувача освіти у побудові власної освітньої траєкторії.

Педагогічними умовами ефективного формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Королівства Бельгії визначено:

1. Створення відкритого мультикультурного освітнього середовища, що сприяє взаємодії студентів різного соціального та культурного походження.
2. Забезпечення академічної свободи та можливості побудови індивідуальної освітньої траєкторії.
3. Інтеграція ціннісного компонента у зміст професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

4. Розвиток міжнародної академічної мобільності як засобу формування міжкультурних і європейських цінностей.

5. Залучення студентів до соціальних, громадських та волонтерських ініціатив.

Висновки. Таким чином, запропонована модель відображає особливості розвитку системи цінностей студентської молоді Королівства Бельгії та враховує специфіку європейського освітнього простору. Її основою є поєднання академічної свободи, соціальної відповідальності, міжкультурної взаємодії та професійної самореалізації особистості.

Список використаних джерел

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2019. URL: https://journals.hnpu.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1822

2. Бибик Д. Д. Ціннісні орієнтації учнівської молоді України в умовах воєнного стану. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2022. Вип. 26(1). С. 43–54. DOI: https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54

3. Бліхар М. П. Ціннісні орієнтації студентської молоді України. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. URL: https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/viewFile/1549/1606

4. Подолянчук Д. С. Ціннісні орієнтації студентської молоді як предмет психологічного дослідження. Габітус. 2020. Вип. 19. С. 263–267. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.19.46

5. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: щорічна доповідь про становище молоді в Україні / Міністерство молоді та спорту України. Київ.

References:

1. Baranivskyi, V. F. (2019). Tsinnisni oriientatsii studentskoi molodi ta yikh rol v konsolidatsii ukrainskoho suspilstva [Value orientations of student youth and their role in the consolidation of Ukrainian society]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiia.*

2. Bybyk, D. D. (2022). Tsinnisni oriientatsii uchnivskoi molodi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Value orientations of Ukrainian student youth under martial law]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, *26*(1), 43–54. https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54

3. Blikhar, M. P. Tsinnisni oriientatsii studentskoi molodi Ukrainy [Value orientations of student youth of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia sotsiolohichna.*

4. Podolianchuk, D. S. (2020). Tsinnisni oriientatsii studentskoi molodi yak predmet psykholohichnoho doslidzhennia [Value orientations of student youth as a subject of psychological research]. *Habitus*, *19*, 263–267. https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.19.46

5. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. Tsinnisni oriientatsii suchasnoi ukrainskoi molodi: shchorichna dopovid pro stanovyshche molodi v Ukraini [Value orientations of modern Ukrainian youth: Annual report on the situation of youth in Ukraine]. Kyiv.